

Indtryk fra et mesolitisk Europa

Af stud.mag. Pia Bøttiger Mørck og cand.mag. Susanne Ritz Nicolaisen

*En beretning fra Meso 2005 – Den 7. internationale konference om mesolitikum i Europa.
29. august – 2. september 2005. Belfast, Nordirland.*

Den 7. Mesolitiske konference fandt sted i Belfast på Queens University i et samarbejde mellem Ulster Museum, Queens University, Belfast, University College i Cork og University College i Dublin. Siden 1973 hvor den første konference blev afholdt i Warszawa, er der ca. hvert 5. år blevet afholdt en konference om mesolitikum i Europa. Konferencerne er de største meso-konferencer i Europa og fungerer dels som en bred orientering om undersøgelser i de repræsenterede lande, og dels som et forum, hvor der reflekteres over den mesolitiske forskning på et generelt plan. Status, perspektiver og visioner for den fremtidige forskning fyldte en del i årets program. Således blev der såvel indledningsvis som afslutningsvis givet bud på, hvad mesolitisk forskning i det 21. århundrede kunne komme til at indeholde. Det vender vi tilbage til nedenfor.

Meso 2000: Et stort ryk

Den forrige konference, Meso 2000 i Stockholm, syntes at rykke ved opfattelsen af hvad mesolitisk forskning egentlig kunne indeholde, navnlig i kraft af de mange indlæg af postprocessuel karakter. Hvor de regionale studier havde domineret på konferencen i 1995, var der på Meso 2000 en relativ ligevægt mellem rituelle, regionale, sociale, økologiske og kulturelle studier. Navnlig mange engelske, irske, norske og til dels svenske arkæologer fremlagde arbejder med en post-processuel indgangsvinkel, mens arkæologer fra det øvrige Europa forholdt sig mere traditionelt til genstandsmaterialet. Den tendens synes også at gøre sig gældende på dette års konference. På konferencen i Stockholm virkede mange indlæg med denne teoretiske indgangsvinkel progressive, spændende og meget forfriskende. I mellemtiden er

Hovedindgangen til Queen's University, Belfast, - hvor konferencen blev afholdt Foto: Ole Lass Jensen.

postprocessuel arkæologi gået hen og blevet mainstream, altså langt mere udbredt og anvendt som teoretisk retning. Det bevirkede, at chok-effekten fra Meso 2000 udeblev, og at der denne gang egentlig ikke var de store landvindinger at iagttage på det teoretiske plan.

Lidt om de formelle rammer

I alt var der tilmeldt ca. 245 deltagere, og det var et større antal end nogle af de tidligere konferencer. Deltagerlisten afspejlede tydeligt konferencens geografiske placering: Langt de fleste deltagere var fra Nord- og Vesteuropa, mens Syd- og Østeuropa var underrepræsenteret. Når den næste konference løber af stablen i 2010 med Spanien som værtsnation, bliver der formentlig rettet op på dette forhold for Sydeuropas del. Forhåbentlig vil også flere fra østeuropæiske lande deltage næste gang. De få østeuropæiske indlæg der blev holdt på årets konference demonstrerede nemlig en slående fundrigdom, der i kraft af kvantitet og bevaringsgrad er uhyre interessant.

Selve konferencen var opdelt i overordnede tematiske sessioner. Sessionerne bar titlerne: Transitions, Understanding the Social context, Current research, Dwellings and places, Moving to New lands, People in their Environment, Understanding mesolithic Technology, People and places, Regional identity, Ritual in kontekst og Flint alternatives. De fleste af temaerne var gengangere fra den forrige konference, dog med visse justeringer. Eksempelvis var spørgsmålet om den mesolitiske bolig blevet opgraderet og havde fået sin egen session. Programmet var som i Stockholm meget komprimeret. Selve indlæggene foregik parallelt i to eller tre auditorier og varede inklusive spørgsmål 15 min. Det krævede forberedelse fra tidlig morgen at udvælge de indlæg, der skulle høres, og ofte ærgrede vi os over, at vi gik glip af noget interessant i en parallel session. Det er imidlertid vanskeligt at forestille sig, at dette i praksis kunne arrangeres anderledes af hensyn til konferencens varighed.

Generelt var der meget dårlige betingelser for diskussioner. Diskussioner var udelukkende henlagt til den 5 minutters spørgetid, der efterfulgte alle

indlæg. Programmet var stramt, og flere, mere generelle diskussioner, blev stoppet af hensyn til tiden. Dertil kom at de fysiske rammer for konferencen i langt mindre grad opfordrede til uofficiel diskussion end det var tilfældet i Stockholm.

Diversitet: Et vigtigt ord

Indlæggenes indgangsvinkel, form og teoretiske overbygning var særdeles alsidig. Man kan sige, at det meget filosofiske udgjorde den ene yderlighed, mens det meget materialetunge udgjorde den anden. Netop denne alsidige tilgang til kildematerialet blev udpeget som vejen frem. Der blev fra flere sider talt om styrken i den forskningsmæssige diversitet. Diversiteten kommer både til udtryk i undersøgelsers karakter og bearbejdning, såvel praktisk som teoretisk. Det er ikke en overraskende udvikling. Hvis arkæologien skal rettes mod nye spørgsmål og svar, er det nødvendigt at være frigjort fra vanetænkning og teoretiske spændetrøjer.

Tre indlæg

Nedenfor har vi valgt at fortælle om 3 indlæg. Vores valg beskriver bredden i de undersøgelser, der blev fremlagt: Et med en postprocessuel, et med en kognitiv/eksperimentel og et med en mere klassisk tilgang til materialet. Vi har valgt disse indlæg med hjertet, fordi vi umiddelbart blev grebet af dem, ikke fordi andre indlæg ikke var gode og relevante. Grunden til at netop disse indlæg fængede er, at de befolkede og levendegjorde de bopladser, vi i fossil og teoretisk form beskæftiger os så meget med.

Et indlæg af Dr. Amelia Pannet (freelance) & Dr. Steve Mills (University of Cardiff) omhandlede lyd – og hermed menes lyden af flinthugning, dens betydning og den formodede effekt den havde i forhold til den måde menneskene kunne manifestere sig og omgås. Baggrunden herfor er en tese om, at lyd ikke kun er et tilfældigt biprodukt af handlinger, men en kilde til information, en måde, hvorpå menneskene udtrykker og manifesterer sig. Det tilføjer en ekstra dimension til forarbejdningen af flint, der ikke kun ses som en praktisk foranstaltning med henblik på at frembringe brugs-

genstande, men som en mangesidet oplevelse integreret i det daglige liv. Indlægget var en a-ha oplevelse af de gode – fint illustreret med lydspor. Lyde har naturligvis også dengang været af overordentlig vigtighed for individets evne til at manøvrere i og forstå det omgivende samfund.

Et andet indlæg, der gav stof til eftertanke, var Farina Sternke (Dept. of Archaeology, University of Southampton) og Mikkel Sørensens (SILA, Nationalmuseets afdeling for Grønlandsforskning) indlæg, der omhandlede identifikationen af børns flinthugning i mesolitisk genstandsmateriale. Baggrunden herfor er praktiske, eksperimentel arkæologiske forsøg og iagttagelser af forskelligheder i børns og voksne novicers motoriske færdigheder og perceptionen i forhold til flinthugning. Disse iagttagelser er overført på kildemateriale fra lokaliteten Sparregård, Falster, og rummer udsagnskraft om den sociale organisation på stedet. Gennem de praktiske, eksperimentel arkæologiske forsøg viste det sig blandt andet, at mindre børn ofte genbrugte allerede kasserede blokke og knuder, og at de i deres videre forarbejdning af emnerne forsynede dem med karakteristiske knusemærker. Disse knusemærker var at genfinde på materialet fra Sparregård. Farina Sternke og Mikkel Sørensens indlæg var et vellykket forsøg på at synliggøre barnet og individet i mesolitisk sammenhæng, og høstede en "Avard for best paper".

Fra Dr. Ilga Zagorska, Institute of History of Latvia, kom et af de "genstandstunge" indlæg: En fremlæggelse af de foreløbige undersøgelser af bopladser omkring Burtnieks-søen i den nordlige del af Letland. Området er benyttet gennem hele stenalderen, og rummer bopladser langs floddelta, øer, bugter, og halvøer samt tilhørende gravfelter med både skeletgrave og brandgrave. En ny del af det velkendte Zvejnieki-kompleks med bopladser og gravfelter blev fremlagt. Alene det velbevarede organiske materiale kunne tage pusten fra én – fiskespyd var den mest almindelige oldsag. Som et eksempel på lokalitetens store kompleksitet kan det nævnes, at gravfyld fra ældre grave bevidst er blevet benyttet til yngre grave. Et meget stort og kompliceret materiale ligger nu og venter på

viderebearbejdning, delvist bistået af svenske arkæologer. Materialet giver et fantastisk indblik i livet på bopladsen og er desuden interessant i komparativ sammenhæng. Blandt andet kan man jo filosofere lidt over, om vores hjemlige bopladser f.eks. ville rumme et tilsvarende redskabsinventar, havde det ikke lige været for intensivt landbrug og lignende ødelæggende faktorer.

Mesolitikum i fremtiden

Her, hen imod enden af vores lille beretning, er vi nået til hvilke udfordringer og arbejdsopgaver der er for den fremtidige meso-forskning? Professor Marek Zvelebil, University of Sheffield, opstillede en agenda i 6 punkter for meso-forskningen i det 21. århundrede, der så ud som følger:

1. Studiet af det sociale liv og gensidig påvirkning i brugen af symboler.
2. Undersøgelser af udveksling af forskellig karakter. Der kunne være tale om udveksling som en praktisk foranstaltning, en del af socialt bånd eller regulær handel. Udvekslingsobjekter kunne være genstande, information, partnere eller specialister.
3. Dannelse af kulturlandskaber bl.a. brugen af hellige steder.
4. Lokaliteters udvikling (site formation) og taphonomiske processer.
5. Human biologi og sundhed eksempelvis forholdet mellem kulturelle betingelser og human biologi/sundhed, og herunder også sprog og formidling af viden i forhistorien.
6. Vores herkomst og forståelse af fortiden, altså et forsøg på at danne en relevans for det moderne samfund. Et eksempel er påstanden om, at de fleste europæere genetisk er nærmere beslægtet den mesolitiske befolkning end den neolitiske.

Agendaen bærer præg af at arkæologien i stigende grad påvirkes af andre fagområder end de naturvidenskabelige. Det tror vi er en udvikling, der afgjort vil fortsætte. Zvelebils agenda er ambitiøs, men spørgsmålet er, om agendaen er dækkende for alle de problemstillinger, der dukker op i den fremtidige pluralitet af forskning og undersøgelser, som mange mener den fremtidige forskning

kommer til at bestå af. Vi kan erklære os enige i, at samtlige punkter ovenfor er vigtige, men at de nævnte punkter er farvet af samtiden og et udtryk for, hvad der findes nødvendig og relevant at undersøge her og nu. Tænk 100 år tilbage og det vil stå klart, at 100 år lang tid – selv indenfor mesolitisk forskning. De problemstillinger, der synes vigtige lige nu, er forældede om 20 år. På den måde opfatter vi agendaen snarere som et

øjebliksbillede af forskningssituationen end en reel slagplan for de næste 100 år.

Det har været en stor faglig oplevelse at deltage i Meso 2005, og vi har begge hentet inspiration til at arbejde videre med perioden. Vi håber, at vi får mulighed for at deltage i den næste konference om 5 år.